

УДК 821.161.2:82-1

ББК 83.3 (4Укр)

ХУДОЖНЯ ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ТЕМИ БИТВИ ПІД КРУТАМИ В УКРАЇНСЬКІЙ ПОЕЗІЇ

М. П. Киященко

*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника;
76018, м. Івано-Франківськ, вул. Т. Шевченка, 57*

Стаття є спробою дати комплексну оцінку поезії, присвяченій битві під Крутами – прикладу української літератури резистансу початку ХХ століття як етапного явища в українському літературному процесі радянської доби у зв'язку з українською літературною традицією, сучасністю, в проєкціях у майбутнє; аналізуються поетичні персоналії та тексти.

Ключові слова: *битва під Крутами, поезія, тема, інтерпретація.*

Тема «Крут» в українській літературі є малодослідженою. В добу радянського режиму про цю місцевість і битву коло неї писали в основному тільки українські еміграційні видання у Німеччині, Англії, Канаді, США, Австрії та інших країнах, бо для тих українців, що проживали на території колишнього Союзу, ця тема була заборонена. Більшість із документів цієї тематики було знищено або засекречено у спецфондах, недоступних навіть для дослідників, пам'ять про українських патріотів була спашлюженою, тож, ясна річ, про поетичну чи прозову антологію не могло бути і мови.

Кожен із небайдужих до “крутівської” тематики авторів шукав своїх шляхів пізнання природи феномена українського патріотизму, шукав самобутніх слів для розкриття національної трагедії. Творилася різноголоса за звучанням поезія. Домінуючими мотивами для неї стали мотиви піднесення духу, продовження святої справи національного визволення, історичної слави Крут. Саме останній мотив відлунює із славнозвісної поеми-епопеї Юрія Клена «Попіл імперій». На переконання автора, Крути у літописі подій ХХ століття є одним із найяскравіших взірців синівської самовідданості Вітчизні. За словами Т. Салиги, він вводить Крути “у той подієвий зв'язок часу, де вони не можуть бути відсутніми, бо без них розривається цілість, із загальної картини складного політичного часу зникає одна із найосновніших барв”:

З Дарниці у Київ полонені

Прийшли. Їх стрінув шум дерев зелений.

Була їх горстка – двадцять два,

Але, мов та жорства,

Яку нам при дорозі не злічити,

*Зросло число; легендами повите,
Із галицького вирросло ядра.
Та йде лиха пора,
Під Крутами лягла вже молодь.
Захоплено Поділ і «Арсенал»,
Лютує людський шал.
Та січові стрільці на оборону
Стають, шикуються в струнці колони,
То ж Коновалець їхній командир.
Кипить, клекоче вир [5, с.49].*

Хронологічна послідовність, з якою розгортається основний сюжет героїчної епопеї, – не просто легший художній шлях, яким міг би піти поет. Для такого майстра слова, як Юрій Клен, тут творчих сумнівів не могло бути. Врешті, він вирішив, що «Попіл імперій» писатиме за “схемою” «Божественної комедії» Данте Аліг’єрі. Отже, щоб постали пекельні кола української історії, мусить бути зафіксовано все. До Крутів упродовж твору Юрій Клен звертається тричі, кожного разу додаючи щось нове до своєї розповіді. У творі звучить звинувачення більшовицької системи, подане у всій жахливій, майже фізично відчутній, відворотності до дикої, тваринної жорстокості:

*По році рік минав,
В калюжах крові смачно хлюпав.
Земля угноїлася трупом
І вже не прагне страв... [5, с.36].*

Не менш цікавий твір, у якому відбито найгероїчніші роки української визвольної історії на початку ХХ століття, написав і Святослав Гординський. Це його знаменита поема «Сім літ». Безперечно, «Попіл імперій» і «Сім літ» – різні не тільки за стилістикою, але й за усіма іншими художніми параметрами, зокрема за охопністю матеріалу. Та спільне між цими творами – це розповідь у контексті героїчних подій. І Святослав Гординський, і Юрій Клен трактують Крути як одну із найважливіших національно-патріотичних сторінок 1918 року. У їхніх текстах навіть номінативне означення битви має художньо-смыслову силу. До того ж, твір С. Гординського начебто зітканий із символічних знаків:

*Йдуть січневі сніги,
Орда надходить від Крут.
На платформах гармати,
Над містом шрапнелів грюкіт,
Знов набої в руках,
Сиплеться скло на бруки... [3, с.28].*

І далі за змістовним символістським значенням чіткі обривисті штрихи: “облогом голодні поля”, “кров із розірваних губ”, “бахас в лоб обріз”, “встає кровава зоря”, “гігантна тінь Кобзаря”, “у травах труп”

тощо. На такому тлі художньої асоціативності досить і згадки (але якої!) про Крути – “орда надходить від Крут”.

Особливу роль у популяризації героїчного подвигу української молоді під Крутами відіграв тоді молодий поет і активний громадський діяч Володимир Янів. Він не тільки залучав інших до розмаїтої роботи над цією темою, але й сам над нею працював, осягав її як журналіст і як поет. У його творах мотиви слави і кари сполучені воедино, оскільки рано чи пізно все ж доведеться відповідати за скоєні злочини перед українським народом. Звертаючись до славного минулого молодого лицарства, поет апелює до всього українства, навіть до нас – сучасного покоління. Адже якщо у трьохсот студентів мрія про незалежність збудила силу мільйонів, то чи можна подолати силу мільйонів, які стануть на її захист?

*Відкіля ж бо знайшлося завзяття,
Коли Крути будили стихію,
Як посіяло сон в нас прокляття
І народ загубив давню мрію.
Все ж як тільки знайшлося їх триста,
То було в них героїство мільйонів [13, с.37].*

Володимир Янів Крутам присвятив декілька віршів, написав ряд статей, був одним із найактивніших на Західній Україні творців культу крутівських героїв.

Через п'ятнадцять років після крутівської трагедії вигнанець із рідної землі, видатний український поет Олекса Стефанович у лаконічному вірші «Крути», присвяченому синові Олександра Олеся – Олегу Ольжичу, відтворить подвиг молодих героїв як оптимістично-трагічні сторінки нашої боротьби за незалежність, що ніколи не зітруться у пам'яті народу, навпаки – коли проб'є новий визвольний час, ворог достеменно здогадається, “про віщо для нас крикнули кровію Крути” [11, с.118]. Автор захоплюється силою та витримкою нашого народу, адже скільки нещастя пережила українська нація (геноцид, етноцид, лінгвоцид), але не втратила прагнення до державності.

Ритмічна структура вірша дійсно “двофункційна”: з одного боку, вона створює ілюзію предметної стабільності, конкретності, а з іншого – своєю музичною субтильністю викликає у нас почуття трагічного приречення та безсилля. Такого художнього плану Стефановичеві вірші позначені слуховим символізмом, для чого поет свідомо використовує поетичний мелос, повтори, наприклад:

*Чом це подруга рушниця – німа, –
Голосу брало у зброї?
«Дайте набоїв!» Набоїв нема.
В полі далеко набої.
Сталі – не стало. Зостався кришталь.
Як з кришталем проти сталі?*

*Люто співає ворожая сталь,
Б'є – розбиває кристали* [8; 119].

Крутівський мотив присутній і в інших поезіях О. Стефановича, зокрема «Пам'яті Олега Ольжича», «Шевченко», «Вічна слава», «Вони злились в єдину силу» та інших.

Євген Маланюк (ще один представник Празької школи) написав не тільки вірш, присвячений Крутам, а й відому працю – «Крути – народина нового українця», в якій виклав свій погляд на події, свою громадянську позицію. Студія була написана через двадцять три роки після бою, отже, автор дивився на Крути уже з відстані часу. Та незважаючи на це, публіцистично-емоційні оцінки Сергія Єфремова, Спиридона Черкасенка, Миколи Читинського, Володимира Дорошенка, Всеволода Чаговця та багатьох інших не втрачали вартості, а підкріплювали Маланюкові висновки. Оцінюючи історичні події та факти, Є. Маланюк не впадав у патріотично-сентиментальну ейфорію, а радше дивився на них крізь призму суворих критеріїв, інколи навіть дещо перебільшених. Проте й така позиція давала йому підстави сказати: «Народ, творячи з якоїсь події легенду, – а Крути, без сумніву, є і будуть однією з найголовніших легенд нашої нації, – знає, що він робить. Народна мудрість і національний геній – це найвища земна справедливість, – творячи свої легенди і міфи, тобто підносячи дану історичну подію до височин надісторичних, ніколи, щодо вибору тієї події, не помиляється. Не помилились вони у випадку Крут. Вони стають міфом доби, легендою кари» [4, с.6].

*За набої у стінах Софії,
За криваву скруту Крут, –
Хай московське серце Росії,
Половецькі пси роздеруть...* [7, с.74].

Подвиг розстріляної юні стає символом надії для поета, символом непроминушості ідеї держави. Тому Крути – це і кара докору низові, для якого дарма “прогриміли загравою Крути”, для тих, хто прагне “втекти, заснути, схватись” [6, с.9].

Потреба національного вдосконалення, ідея гарту, необхідність розуміння своєї державницької та людської гідності для Євгена Маланюка завжди залишались основою основ його світоглядної позиції – і тоді, коли над цим питанням він замислювався як публіцист, і коли говорив мовою поезії:

*Вчини мене бичем Твоїм,
Ударом, вистрілом, набоем,
Щоб залишивсь хоч чорний дим
Над неповторною добою.
Хай безсоромні очі їсть
Тих, хто живуть без сліз і честі,
Хто скинув і любов, і злість,
Бо не під силу було нести.*

*Хто все зітхав – заснуть, втекти,
Сховатись за Мазепу й Крути,
Коли грозою йшли – віки! –
Над полем руги і отрути [7, с.61].*

Цю свою історіософську думку Є. Маланюк розбудовує на Шевченковому поетичному виразі: “Уродило ружу, ругу – Волі нашої отруту”. Він завжди був вірний філософським принципам Кобзаря, згідно з якими надія і народ розуміються як певна духовна цілість, а національний світогляд постає з уміння аналізувати й оцінювати всі національні прояви. Власне, такі засади дозволили Є. Маланюкові найбільш ґрунтовно осягнути історичну сутність Крутів. Штрихи, які до загального поетичного портрета Крутів, витвореного українською поезією, додав Є. Маланюк, особливо вартісні. Поет зафіксував героїчний дух усвідомленого вчинку, коли у певних історичних умовах загальна більшість на подібне не здатна.

Євген Маланюк засуджує людську байдужість, нездатність до самопожертви, бо якби на боротьбу піднялися всі, поразки, може, і не було б. Поет засуджує людей, які думають тільки про себе, втратили національні почуття, стали байдужими. Автор захоплюється героями минувшини, зокрема, Богданом Хмельницьким, Іваном Мазепою, гайдамаками і закликає нас бути сміливішими, але пам’ятати про їхні помилки і не повторювати їх:

*І встає, встає з могили нестерельний прах,
В тім же френчі, в шинельчині на крутих плечах,
І пружким широким кроком міряє на схід...
Причайлась тиша мовчки. Місяць аж поблід...
І в нестерпно блідім світлі, в сяйвній тишині
Кам’яне твоє обличчя й очі кам’яні [7, с.83].*

Інші поети, як-от Олесь Бабій, давали свою художню інтерпретацію Крут. Це констатація подвигу на політичному тлі часу. Віршовий сюжет Олесь Бабій будує за традиційно-художньою схемою. Свою розповідь він веде від своєрідної експозиції до кульмінаційної вершини. У результаті вірш набуває епізму, створеного образами узагальнюючої ваги:

*Ще тільки вчора родилась воля,
А нині шумлять на сполох сурми:
«Йдуть дикі орди з чужого поля».
І знов з півночі градові тучі
Падуть на наші ниви народні,
Сумує Київ, руїни ждучи:
«Спасуть хіба нас чуда Господні...» [2, с.163].*

Олесь Бабій – один із небагатьох, хто пише про Бога, протиставляючи віруючий український народ (в образі крутівців) і безбожних, безжальних, жорстоких більшовиків, у яких була єдина мета – знищити українську націю, підпорядкувати Україну Росії:

*Зібралось триста юних, сміливих:
«Браття, не купиш волі сльозами!
Не треба смутків, ні слів журливих,
Ходім, як Ігор, у бій з мечами».
І заgrimіли далеко стріли,
Аж у Чернігові котяться громи;
Їх кров червона на снігах білих,
Та хто вбив тіло, духа не зломить [2, с.164].*

Тут ліричний герой трансформується у двоїсту єдність із тими, хто впродовж століть віддали життя за рідну землю. Поет переконаний, що полегли в бою загинули не марно.

Констатувати трагедію для Олеся Бабія дуже важливо, але ще важливіше наголосити, що тінь студентів-героїв, які “впали ген там, де Крути – тінь Тернопілів”, покличе нас на нову борню, не дасть “завернути в неволю”:

*Всі спочили в темній могилі,
Та нас в неволю не завернути:
«Нас в бій проводить тінь Тернопілів,
Тінь тих, що в полі, ген там, де Крути» [2, с.164].*

Олесь Бабій, як і Євген Маланюк, засуджує бездіяльність українського населення. Потік слів не зарадить справи. Треба стати пліч-о-пліч із крутівцями, справжніми героями України:

*Чому ж ті браття в хатках, салонах
Лиш про братерство мріють і волю,
А не приходять борців загани
Здобути волю в битві, на полю? [2, с.164].*

Серед поезій, присвячених даній темі, виділяється вірш Олександра Олеся «Під Крутами», який був написаний у п'яту річницю події. Якщо досі тематика Крутів в основному осягалась публіцистичними формами, то поет надав своєму творові форми ліро-епічної балади. Це особливо виділило Олесів твір з-поміж інших, бо саме балада давала новий простір для художньої інтерпретації цієї теми.

Втомлений подорожній не зміг добитися до хутора, заночував під копою у полі. Ввісні до нього прийшов воїн-юнак, між ними зав'язується розмова, з якої подорожній дізнається про страшну трагедію та її наслідки.

Ідея визволення, з якою гинули молоді лицарі, не вмирає. Вмирають герої, щоб довершити святе діло:

*...Ми напевне їх розбили б,
Бо ми бились, як орли [2, с.302].*

Дуже вдалими є рядки, в яких автор описує прохання хлопця передати слова рідній матері. Таким чином поет підсилює у реципієнта відчуття трагізму від усвідомлення всієї повноти горя, болю, муки, що їх пережили батьки, рідні та близькі юних героїв. Митець використовує

порівняння “спав, як камінь”, “бились, як орли”, “простяг руку, мов крило”, “наче скошені травою” та інші; прийом переказу сновидіння, який дає можливість повніше уявити собі панораму події; використовує рефрен, який виконує антиципаційну функцію перестороги, передає передчуття біди: “Срібним лебедем у хмарах місяць груди обливав...”.

Вірш Олександра Олеся «Під Крутами» став приводом для нової хвилі нападів офіційної радянської критики на творчість поета. Ідеологи від літератури звинувачували його “в закликах до фізичної і духовної інтервенції” проти рідного народу, що будує своє щастя. Олександра Олеся вкотре називали “націоналістичним прихвоснем і недобитком”, “лакеєм на задвірках еміграції”. Однак навіть ці “негативні” оцінки засвідчили, що Олесеве слово не залишилось непоміченим.

Не можемо оминати поезію того ж автора «Міцно і солодко кров'ю упившись», у якій поет теж висловлює своє бачення трагедії Крут. Твір написаний тристопним дактилем, з перехресним римуванням і складається з чотирьох строф, кожна з яких завершується синтаксичним повтором, що підсилює національно-патріотичне звучання. Вірш нагадує собою бойовий клич, заклик до боротьби проти гніту і рабства. В останній строфі автор трохи видозмінює рефрен, і він починає звучати по-новому. Олександр Олесь, захоплений мужністю і силою юнаків, закликає:

*Мають знамена і б'ється юнацтво,
Крови потоки ллючи...
Сміло з повіток плуги викидайте,
Куйте вселюдно мечі [2, с.302].*

Поезіям Є. Маланюка, О. Стефановича, О. Олеся притаманний мотив відплати за героїв, і не тільки відплати, але й продовження святої справи національного визволення. Митці творили поезію співзвучну за духом, за настроєм, але різноголосу за звучанням, властиву лише їхньому індивідуальному стилю. Тропіка, стилістика та ритміка підпорядковані одній меті – змалюванню реальної об'ємної картини всеукраїнської трагедії. Крути – це велике джерело героїчного злету українського народу, його слава, мужність і сила.

Українські поети як в Україні, так і за кордоном (у Бразилії, США, Канаді, Австралії) творили міф Крут, який у своїй структурі нічим не відрізнявся від витвореного у свідомості більшості українців образу Крут. Деякі вірші, на жаль, написані не на достатньо високому художньо-естетичному рівні, однак це компенсується щирістю, вірою в те, що народ почує їх і зробить відповідні висновки. У кожного з поетів, які написали хоча б один вірш про Крути, є все-таки свої індивідуальні особливості образотворення, стильові домінанти тощо.

Зокрема, у вірші «Крути» Ольга Яворська романтично витворює початок поезії:

День помирає, як недобитий лебідь,

*Ніч прийняла невимовний біль,
Здригались зорі в сплотнілім небі
І тихо падали в травневу заметіль... [2, с.292].*

Однак уже перша строфа задає тональність твору, таємний зв'язок юних, чистих героїв з тривожним плином дня і ще тривожнішим переходом його в ніч. Далі авторка метафорами “стогнали Крути”, “молився вітер” підсилює емоційну напругу та антропоморфізує образ вітру, який шепоче:

*Вас мало діти, вас так мало, діти,
Супроти п'яної московської орди... [2, с.29].*

У кінці вірша авторка звертається до України, щоб та не впадала у відчай, а кріпилась, бо сили їй ще знадобляться:

*Кріпися, Україно,
Хоч їхня смерть вовік не відболить [2, с.292].*

Поезія Степана Литвина «Квітки у полі, там, де Крути» констатує події Крутянської трагедії, інтерпретуючи своє бачення бою. Вже з перших рядків ми впізнаємо пору року:

*На Ніжин люто рвалася орда.
Бушлати чорні...*

Білий сніг пречистий...

*А в Києві – лиш сотня молода,
Січовиків – студенти, гімназисти.*

Дика зграя розлючених ворогів пролила кров на святі ризи, скосила найкращі квіти:

*Не впав ніхто із хлопців на коліна,
І чорна хвиля все живе знесла...
... Уже безруких і сліпих вбивали...
Виймали очі...*

Серце виривали...

*Таких, як скло, їх триста полягло,
А може, двісті. Двісті юних – мало?
А місто з «Арсеналом» бій вело.
Село забите, зморене дрімало...
На Київ хижо зорив Муравйов [2, с.259].*

Натуралістична картина страти безневинних людей вказує на душевний біль автора, який в особистому психосвіті переживає трагічне світовідчуття свого народу. Степан Литвин робить різкий екскурс у минуле, порівнюючи його із сьогоденням:

*Чи діждемося справжньої весни
У граді Кия, в граді Ярослава?
Ти, князю, мудрий був, та розділив
Поміж синами нашу Русь велику
Повів чужинців князь, правнук твій
Круті полки на вітчизну печальну.*

Митець засуджує розбрат сьогодення, поділ України на Західну і Східну:

*Герої нам простили вже давно,
Герої стали вже давно квітками...
Питають: «Що несеши, гей, далино?»
Йдемо ми на Аскольдову з вінками,
Співаєм «Ще не вмерла» й «Заповіт»...
Сюди ж так рідко ходим...
Мо', й не треба...
Аби творили не кривавий світ,
Аби квіткам не закривали неба! [2, с.260].*

Поезія написана в експресіоністичному стилі, автор прагнув виразити своє власне ставлення до зображуваного, це ставлення є глибоко особистісне, емоційно-суб'єктивне. На думку митця, світ є ворожим для людини, яка стала свідком драматичних подій і трагічних потрясінь, він є хаотичним, ворожим, дисгармонійним, абсурдним, і тому людина приречена на страждання в ньому. Саме звідси проникливий біль за людину, за її життя, мрії про загальнонаціональне братерство (“Бо не зімкнулись браття воедино... чи досі ми розбратані брати...”) [2, с.260].

Поезія Дарії Рихтицької «Крутянці» написана у формі білого вірша, вільним розміром у формі експресивного сприйняття:

*Крути підхоплені
Вітром –
Бігли назустріч
Сонцю.
Що запалювало
Обрій [9, с. 16].*

Наступна строфа містить елементи натуралізму, який тяжіє до фактографічного і безпристрасного (нехай і драстичного) відтворення дійсності:

*Мигтіли в полохливому
Бігу перелякані
Телеграфічні стовпи –
На рейках стояв
Окривавлений юнак...
Коло нього
Лежали в калюжі
Чорної крові
Друзі...
Розтروщені черепи –
Пахло горілим. [9, с.16].*

Динамічність, телеграфічність, естетика потворного – це не що інше, як авторське суб'єктивне відчуття реального існування жорстокого світу, протест проти бруталної несправедливості.

Віру в революцію людського серця, волю до життя й світле майбутнє висловив Дмитро Паламарчук у поезії «Осії. Глава XIV»:

*Ні, не загинеш ти безслідно
В німім безслав'ї своїм.
Во гніві правім і святім
Воспрянеш ти, мій краю рідний,
Дніпровських круч гранітом мідним
Зведешся з попелу руїн
В красі і силі над землею [2, с.281].*

Написана поезія у 1950 році, коли письменник перебував за колючим дротом Інтинського табору; вписані ці рядки були у захлавлену книжечку. Митець зображує Росію як Ваала, який приносить плач, горе, муки і нещастя:

*За все воздай. Нехай Ваал,
Доки злочинства слід не стерся
На новім страшнім Нюрнберзі
Дасть відповідь за Кос-Арал –
Шлях на Голгофу, шлях кровавий –
За Кодну, Крути, за Полтаву,
За твій тисячолітній плач.*

Останні рядки – це звернення до України, в яких автор висловлює впевненість у тому, що коли буде воля, незалежність, то повернуться емігранти, в'язні з далеких таборів.

Не можна оминати і вірш видатного українського поета Павла Тичини – «Пам'яті тридцяти», у якому автор щиро вболіває за свій народ, за свою Вітчизну:

*На Аскольдовій могилі
Поховали їх –
Тридцять мучеників славних,
Славних молодих...
На Аскольдовій могилі
Український цвіт –
По кривавій по дорозі
Нам іти у світ [12, с.65].*

У вірші поет вдало використав біблійні образи-символи. Автор підкреслює братовбивчий аспект, невміння українців дбати про самих себе. Каїн, Іуда, більшовик – три людські потвори, три звірі, яких викинула на світ Божий страшна безодня.

Особливе місце у поезіях даної тематики посідає «Крутянська пісня» Богдана-Ігоря Антонича, яку він написав у 1937 році. Автор мав особливий стиль, вироблену оригінальну манеру письма. «Крутянську пісню» розглядали в контексті його громадянської лірики. Висока творчість завжди народжувалася з високих емоцій. Інтерпретуючи тему Крут у жанрі пісні, автор не повторив нікого з попередників:

*Спом'янімо в пісні славу Крутів,
Найсвятіше з наших бойовиць!
Крути! Крути – смолоскип в майбутнє.
Піднімаймо наші душі ввиш!
Крути! Крути! Це за Батьківщину
Стати муром, шанцем душ і тіл.
Крути! Крути! Мужньо, воєдино
Прямувати в найсвятішу ціль [8, с.63].*

Богдан-Ігор Антонич залучив у вірш лексику, яка на перший погляд здається цілком звичайною, але водночас вона й урочисто-піднесена: “смолоскип в майбутнє”, “шанцем душ”.

Поет, як і його попередники, глибоко засуджує комуністичний терор, вважає, що плата за вчинене більшовиками зло буде немилосердною. Він вірить у майбутнє, у щасливу долю, з похвалою пише про вірність, мужність, честь героїв чину, і переконаний, що слово ніколи “не вмере, не загине”.

*Крути! Крути! Мужність і посвята,
Вірність, що міцніша понад смерть.
Крути! Крути! Горда і завзята
Кличе пісня і веде вперед! [8, с.63].*

Загалом проаналізованим вище поезіям притаманний мотив відплати за героїв, заклик до продовження святої справи національного визволення, дух не розчарування, а навпаки – піднесення. Чітко простежується мотив “цільної” людини – чину, волі, честі – в історіософських осмисленнях славних сторінок історії Крутів, в оптимістичних передбаченнях майбутнього, у життєстверджуючому пафосі прикінцевих строф чи рядків. Важливою ланкою у тематичному ланцюзі є мотив покарання антинародного режиму, що супроводжується не лише відповідними констатаціями, але й звертаннями-закликами, що засвідчують внутрішню бойову активність самих митців.

У стилістичній площині деякі поети вводять у твори християнські елементи, що поглиблює і розширює діапазон звучання, збільшує мистецьку вартість, виводить зображувані події за вузькі рамки конкретно-історичної часо-просторової реальності.

Значення теми Крут для історії української літератури надзвичайно важливе. Література поповнилась і продовжує поповнюватися новими творами, хоч, на жаль, здебільшого трагічної тематики. Кожен із авторів шукав свої шляхи пізнання природи феномена українського патріотизму, відтак демонстрував оригінальні художні модифікації усвідомлення жорстоких історичних реалій. Проте, як правило, це особливий погляд на трагедію, погляд, сповнений віри у те, що жертва юних героїв не була даремною.

Література

1. Бабій Олесь. Під Крутами / Олесь Бабій // Зродились ми великої години: вибрані поезії. Спогади. Матеріали; [упорядкув. Ганущак В.] – Дрогобич: Відродження, 1997. – С. 185.
2. Герої Крут: Лицарський подвиг юних українців 29 січня 1918 року / [упорядкув. І. Ільєнко]. – Дрогобич: Відродження, 1995. – 347 с.
3. Гординський Святослав. І переливи барв, динамічність ліній. Вірші та поеми / Святослав Гординський. – Львів: Каменярь, 1990. – 210 с.
4. Єфремов Сергій. Дорогою ціною / Єфремов Сергій // Літературна Україна. – 1993. – 28 січня. – С. 6.
5. Клен Юрій. Попіл імперій / Юрій Клен. Твори в 4-х томах. – Торонто, 1957. – Т.2. – 349 с.
6. Крути – слава і смуток народу // Демократична Україна. – 2004. – 29 січня. – 11 с.
7. Маланюк Євген. З «Варягів». Перстень і посох / Євген Маланюк // Поезії. – К.: Український письменник, 1992. – 138 с.
8. Повстанська ліра: [антологія]. – Львів: Меморіал, 1992. – 159 с.
9. Рихтицька Дарія. Крутянці / Дарія Рихтицька // Шовкова косиця. – Детройт: Видання асоціації діячів української культури, 1992. – 173 с.
10. Салила Т. На Аскольдовій могилі – український цвіт. Слово поетів про Крути / Тарас Салила // Високе світло. – Львів: Каменярь, 1994. – С. 242-269.
11. Стефанович О. Крути: поезія / Олекса Стефанович // Стефанович О. Зібрані твори. – Торонто: Євшан-зілля, 1975. – 304 с.
12. Тичина Павло. Вибрані поезії / Павло Тичина. – К., 1992. – 138 с.
13. Янів Володимир. З братських могил: поезія / Володимир Янів // Янів В. Шляхи. – Мюнхен: Молоде життя, 1951. – 159 с.

Стаття надійшла до редакційної колегії 20.12.2012 р.

Рекомендовано до друку докт. філол. наук, професором Голодом Р.Б., докт. філол. наук, професором Салигою Т.Ю. (Львів)

ARTISTIC INTERPRETATION OF THE THEME OF THE BATTLE OF KRUTY IN UKRAINIAN POETRY

M. P. Kyvaschenko

*Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
76018, Ivano-Frankivsk, Shevchenko str., 57*

The article is an attempt to give a complex evaluation of the poetry dedicated to the Battle of Kruty that is an example of the Ukrainian literature of the resistance of the beginning of the XX-th century as a periodic phenomenon of the Ukrainian literary process of the Soviet period in connection with Ukrainian literary traditions, the present and the future epochs; the poetic personalities and texts are analyzed.

Key words: *the Battle of Kruty, poetry, theme, interpretation.*